विरक्तिः *f.* 1 Change of disposition, dissatisfaction, discontent, disaffection. -2 Estrangement. -3 Indifference, absence of desire, freedom from passion or worldly attachment; Bhāg. 1. 16. 28.

विरटः 1 A kind of black agallochum. -2 The shoulder.

विरणम् A kind of fragrant grass; cf. वीरण.

विरण्य *a.* Vast, extensive; विरण्यशब्दो विस्तीर्णे भवति । यथा विरण्यानि अरण्यानि विस्तीर्णानीति गम्यते ŚB. on MS. 10. 4. 5.

विरथ्या 1 A bad road. -2 A by-road.

विरम् 1 P. 1 To end, terminate, come to an end; अविदितगतयामा रात्रिरेव व्यरंसीत् U. 1. 27; 6. 33. -2 To cease, desist, stop, leave off (speaking &c); एतावदुक्त्वा विरते मृगेन्द्रे R. 2. 51; Śi. 2. 13; oft. with abl.; हा हन्त किमिति चित्तं विरमति नाद्यापि विषयेभ्यः Bv. 4. 25; न स्थिरकर्मा विरराम कर्मणः R. 8. 22; वत्सैतस्माद्विरम विरमातःपरं न क्षमोऽस्मि U. 1. 33; Bh. 2. 80.

विरत *p. p.* 1 Ceased or desisting from (with abl.). -2 Rested, stopped, ceased. -3 Ended, concluded, at an end; विरतं गेयमृतुर्निरुत्सवः R. 8. 66. **-Comp. -प्रसंग** *a.* one who has ceased from being occupied in; भ्रूविक्रियायां विरतप्रसंगैः Ku. 3. 47.

विरतिः *f.* 1 Cessation, stop, discontinuance. -2 Rest, end, pause. -3 Indifference to worldly attachments; विरतिवनितासंगमुदितः Bh. 3. 79; A. Rām. 2. 1. 41.

विरमः 1 Cessation, stop. -2 Sunset; अभितिग्मरश्मि चिरमाविरमात् Śi. 9. 11.

विरामः 1 (*a*) Cessation, discontinuance; सुधां विना न प्रययुर्विरामम् Bh. 2. 80; प्रवृत्तस्याविरामे भवन्ती शासितव्या Mbh. (*b*) Rest, repose. -2 End, termination, conclusion; आरामः कल्पवृक्षाणां विरामः सकलापदाम् Rāma-rakṣā. 16; रजनिरिदानीमियमपि याति विरामम् Gīt. 5; U. 3. 16; Māl. 9. 34. -3 Pause, stop. -4 The stop or pause of the voice; वर्णानामपि मूर्च्छनान्तरगतं तारं विरामे मृदुम् Mk. 3. 5. -5 A small oblique stroke placed under a consonant, usually at the end of a sentence. -6 N. of Viṣṇu.

विरामणम् A pause.

विरल *a.* 1 Having interstices, separated by intervals, thin, not thick or compact; विपर्यासं यातो घनविरलभावः क्षितिरुहाम् U. 2. 27; 1. 20; भवति विरलभक्तिर्म्लानपुष्पोपहारः R. 5. 74. -2 Fine, delicate. -3 Loose, wide apart. -4 Rare, scarcely found, unfrequent; विरला हि तेषामुपदेष्टारः K.; स्तिमितोन्नतसंचारा जनसंतापहारिणः । जायन्ते विरला लोके जलदा इव सज्जनाः ॥ Pt. 1. 29. -5 Few, little (referring to number or quantity); तत्त्वं किमपि काव्यानां जानाति विरलो भुवि Bv. 1. 117; विरलातपच्छविः Śi. 9. 3. -6 Remote, distant, long (as time, distance &c.). **-लम्** Curds, coagulated milk. **-लम्** *ind.* Scarcely, rarely, not frequently. **-Comp. -जानुक** *a.* bandy-legged, bow-kneed. **-द्रवा** a kind of gruel. **-पातक** *a.* sinning rarely. **-पार्श्वग** *a.* having scanty retinue. **-भक्ति** *a.* monotonous.

विरस *a.* 1 Tasteless, insipid, flavourless. -2 Unpleasant, disagreeable, painful; तावत् कोकिल विरसान् यापय दिवसान् वनान्तरे निवसन् Bv. 1. 7; Māl. 1. 31; 6. 10. -3 Cruel, unfeeling. **-सः** Pain.

विरहः 1 Parting with, separation. -2 Especially, the separation of lovers; सा विरहे तव दीना Gīt. 4; क्षणमपि विरहः पुरा न सेहे *ibid*; कः संनद्धे विरहविधुरां त्वय्युपेक्षेत जायाम् Me. 8, 12, 29, 87, 89. -3 Absence. -4 Want. -5 Desertion, abandonment, relinquishment. -6 The feeling of love in separation; see विप्रलम्भ (6). -7 Loneliness. **-Comp. -अनलः** the fire of separation. **-अवस्था** the state of separation. **-आर्त, -उत्कण्ठ, -उत्सुक** *a.* suffering from separation; pining away in separation. **-उत्कण्ठिता** a woman distressed by the absence of her lover or husband, one of the several classes of a Nāyikā in poetic compositions; see S. D. 121. **-ज्वरः** the fever or anguish of separation.

विरहिणी 1 A woman separated from her lover or husband. -2 Wages, hire.

विरहित *p. p.* 1 Deserted, abandoned, forsaken. -2 Separated from. -3 Lonely, solitary. -4 Bereft of, devoid or destitute of, free from (mostly in comp.).

विरहिन् *a.* (**-णी** *f.*) 1 Absent from, being separated from a mistress or lover; नृत्यति युवतिजनेन समं सखि विरहिजनस्य दुरन्ते Gīt. 1. -2 Lonely, solitary.

विरागः 1 Change of colour. -2 Change of disposition, disaffection, discontent, dissatisfaction; विरागकारणेषु परिहृतेषु Mu. 1. -3 Aversion, disinclination; Kau. A. 3. -4 Indifference to worldly attachments, freedom from passion.

विराज् 1 U. 1 To shine, glitter; शाखिनोऽन्ये विराजन्ते खण्ड्यन्ते चन्दनद्रुमाः Bv. 1. 88. -2 To appear or look like; तदन्तरे सा विरराज धेनुः R. 2. 20. -3 To be eminent or illustrious. *-Caus.* To brighten, illuminate, irradiate.

विराज् *a.* 1 Splendid, excellent; मृत्युर्भोजपतेर्विराडविदुषां तत्त्वं परं योगिनाम् Bhāg. 10. 43. 17. -2 A ruler, chief. *-m.* 1 Beauty, splendour. -2 A man of the Kṣatriya or warrior tribe; विराडायुषोऽधर्मथात्यगात् Bhāg. 4. 27. 6. -3 The first progeny of Brahman; cf. Ms. 1. 32; तस्मात् विराडजायत Ṛv. 10. 90. 5 (where विराज् is represented as born from *Puruṣa*). -4 The body. -5 (In Vedānta phil.) N. of 'intellect' considered as ruling over the aggregate of bodies. -6 The universe (ब्रह्माण्ड); नानावीर्याः पृथग्भूता विराजं जनयन्ति हि Bhāg. 10. 3. 15. *-f.* 1 N. of a Vedic metre. -2 Excellence, dignity. **-Comp. -सुतः (विराट्सुतः)** a class of deceased ancestors; विराट्सुताः सोमसदः साध्यानां पितरः स्मृताः Ms. 3. 195.